

## Kolektif Bilinçdışındaki Kullanıcı Hesapları\*

Nagihan Aluç

Hayattaki varlığımız bedensel olarak içinde bulunduğumuz maddi dünyadan giderek uzaklaşarak internet düzlemine yerleşmiş bir hâl aldı. Bu da insanın ruhsal süreçleri üzerine olan tezlerin yeniden gözden geçirilmesinin gerekliliğini akıllara düşürüyor. İçinde bulunduğumuz evrenin gereklilikleri ve getirilerinin bizdeki etkisi kaçınılmaz bir şekilde üzerimizdeyken ruhsallıktaki her yapının ve sürecin oluşumunda internetin etkileri pek çok araştırmanın konusu. Bu yeni evrenimize öylesine motive olmuş durumdayız ki internet hakkında düşünürken bile aldığımız nefesler onun içinde kalıyor. İnternetin günümüzdeki yeri Carl Gustave Jung'un insanın bilinçdışını işaret ederken kullandığı "Sizi yutmuş bir aslanı nasıl bulursunuz?" sorusuna yakın bir konuma gelmiş durumda. Çağımızın tüm insanları ile paylaşılan bu kolektif yapı, her bireyin yüklediği yeni bir içerikle büyüyor ve her birimizin emeğiyle inşa edilerek ortak varlığımız hâline dönüşüyor. Kendimizi bu hareketten uzak tutamıyoruz çünkü kişi varoluşsal doğumunu global ağ içinde kendi kurgusuyla yeniden sağlamaktan haz alıyor. Hep birlikte kurduğumuz ve ardından kendimizi içinde bulduğumuz internet isimli evrende, oluşturduğumuz hesaplar ile ruhsal yapımızı da inşa etme imkânına eriştik. Yola bilinç düzeyinde bir farkındalıkla başlasak da bu yeni dünyada bilinçdışımız tekrar bir kuruluma geçti ve internetteki her adımımızda etkisini gösterir oldu. Böylece hem bilincimizle hem bilinç dışımızla internete doğmuş olduk. Oluşturulan her kullanıcı hesabıyla kazanılan kimliklere eşlik ederek, global ağa dahil olan her bireyle birlikte bilinçdışı da burada birikimli olarak yerleşmeye başladı. İnternet evreni tüm kullanıcıların verilerinden oluştuğundan hem çağdaşların hem de önceki nesillerin deneyimlerini içinde tuttu. Böylece bireysel deneyimlerin ötesini kapsayan ve bireyin ötesine geçen ortak bir yapıya dönüştü. Bu noktadan bakıldığında internet evreni, Jung'un kavramı olan ortak bilinçdışının -ya da kullanılan diğer adıyla kolektif bilinçdışının- ifadesi için yeni bir düzlem oldu.

Jung, insan ırkının geçmiş deneyimlerinin depolandığı kolektif bilinçdışının, bireyin ötesinde ve öncesinde var olduğundan bahsetmiş ve bunu bir ruhsal miras olarak görmüştür. Bilinç dışını kişisel ve kolektif olarak iki ayrı yapıda ele alan Jung, bunların ruhsal dinamikler üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Bilinçdışının yüzeysel tabakası büyük çoğunlukla kişiseldir. Fakat bunun altında bir katman daha vardır ki kişisel tecrübeler ve yaşanmışlıklara dayanmaz yani doğuştandır. İşte bu alt katmana kolektif bilinçdışı denir. İnsan türüne özgü özellikleri barındıran ortak bilinç dışında bireysel deneyimler bulunmaz. İnsanlığın tarihi kadar derinlere inen kökeninde kolektif bilinçdışı evrensel ve toplumsal birikimlerdir ve bireyler atalardan beri süregelen kolektif bilinçdışının içine doğmaktadırlar.

İnternete her kullanıcı tarafından yüklenen içerikler ortak büyük bir birikim oluşturur. Bu içerikler, bizlerin internet evrenindeki deneyimleri ve yaşantılarıdır. Her yaşantıdaki gibi

---

\* Nagihan Aluç tarafından *sosyalbilimler.org*'da yayımlanmak üzere kaleme alınmıştır.

**Yazarın E-Posta Adresi:** alucnagihan@gmail.com | **Yayın Tarihi:** 24/10/2019

**Erişim Linki:** <https://www.sosyalbilimler.org/kullanici-hesaplari>

bilinçli yönün ardında bilinçdışının izlerini de taşıyarak, bireyler bu ortak birikime kendi bilinçdışından eklemeler yapar.

Bireysel bilinçdışı ve ortak bilinçdışı arasında kurulan etkileşime açıklama getiren Jung, kişisel deneyimlerin, kolektif bilinçdışında yer alan potansiyeli harekete geçirdiğini ifade etmiştir. İnternet ağı içinde var olan bireyin, kendi deneyimleri dışında da bizzat deneyimlemediği, kolektif yapıya yüklenen yaşantılara ilişkin içeriğe sahip olması da internet evrenindeki kullanıcı kimliğinin bireysel aktiviteleri ile sağlanmaktadır.

Kolektif bilinç dışı zamansız bir şekilde sonsuz imgeleri içine alır ve bu imgelerle bireysel bilinç dışında ifade edilebilirlik kazanır. Bir ortaklığa işaret ederken Jung, belli imgelerin, motiflerin dünya literatüründe gerek mitlerde gerek destanlarda görülen tekrarlarını kanıt olarak ele alır. Bu tekrarlardaki benzerlikler de Jung'un insan ruhuna getirdiği açıklamada arketip kavramını doğurur. Prototip kavramıyla eş anlamlı olan arketipler, kişiliğin başlıca yapı unsurlarıdır. Bu yapı unsurları; ego, persona, anima (erildeki), animus (dişildeki) ve gölgedir. Bunlar ortak bilinçdışında varlıklarını sürdürürken hem imge hem de duygu olarak belirir. Kolektif bilinç dışında yer alan arketipler temsil oluşturma eğilimdedirler. Sonsuz sayıda olmakla birlikte bunlar belli başlı motiflerde evrensel olarak kendini gösterir.

İnternetteki kullanıcı kimliklerimizde taşıdığımız ruhsal temsillerimizden kurulan ortak bilinç dışımızın arketipleri de bu evrende kendi ifade biçimlerini buldu.

Jung'un başlıca arketipleri olan persona ve gölge temel yapıları değişmeksizin simgeler ve motiflerle yeni ortak bilinç dışımızda inşa edildi. Kişiliğin yüzeyinde bulunan ve diğerlerine göre daha belirgin olan bir arketip olan persona internet dünyasındaki kimliklerde de belirdi.

Eski Yunan tiyatrosunda oyuncuların taktığı maskeye verilen ad olan persona arketipi en genel ifadeyle, kişinin dış dünyaya karşı kullandığı maskedir, dünya ile olan ilişkilerde takınılan tavidir. Giyim tarzı, sosyal roller, ifade şekilleriyle görülebilir olan persona sosyal çevredeki roller ile ilişkilidir.

İnternet içinde ise bu arketip uygulamalarda kullandığımız hesaplar ile görülür hâle geldi. Oluşturulan profiller, bireylerin dünyaya kendilerini tanıtmaya biçimleridir. Buraya girilen tüm içerik kişinin temsilleridir. Global ağ içinde kişi kendilik sunumuna giriştiğinde kurduğu etkileşimler için uyumlu olan yönlerini kullanıcı profilindeki içerikle gösterir. Tüm bunlar persona arketipinin işlevleridir. Bu arketip kişinin istekleriyle toplumun izin verdikleri arasında bir çözüm sunarken gölge arketipinin farkına varılmasını yasaklamaktadır.

Gölge; baskın olan sosyal tutumlara uymadıkları için reddedilerek bastırılan kimlik özelliklerini içermektedir. Bu arketip kişiliğin bilinçdışı yönüyle örtüştüğünden bilince erişmeyen içgüdülerin, yeteneklerin ve ahlaki nitelikleri içermektedir. Bu yönüyle gölgede sadece ayıplanacak ahlâki eğilimler yoktur, uyuşmazlıklar nedeniyle reddedilen tüm kişisel ve kolektif psikişik unsurların toplamından oluşmaktadır.

İnternet evrenine taşınan ruhsal yapıda gölge arketipi de buraya var oluş biçimini koruyarak katılmıştır. Ağ içinde, kullanıcı profili olarak tanıttığımız kendiliğimizde bu dünyadan gizlediğimiz, hatta bizim de haberdar olmadığımız bir arka plan kuruludur. Kullanıcıların doğrudan etkileşimde olmadığı bu içeriklerin persona tarafından bastırılmasıyla kişi internet evreni içinde diğer kullanıcılarla uyumlu bir şekilde yaşamını sürdürür. Bu arka

plan; dünyaya gösterilen personadan ayrı olarak, internet hareketlerimizin ardındaki yönleri barındırır ki bu açıdan davranışların ardındaki bilinçdışına benzer. Kullanıcı tarafından takip edilen içerikler, konum bilgileri, arama geçmişi, paylaşımlardaki tema gibi verilerle oluşur. Profilimizin görünen kısmında yer almayanlar, kullanılan ağ tarafından kaydedilerek birikirler. Yaşantılarımızla şekillenen bireysel gölge benzerlikler üzerinden kolektif bilinçdışıdaki gölge ile etkileşime geçer. Günlük hayattaki her davranışta olduğu gibi burada da bilinçli davranışlarımıza eşlik eden bu yapının varlığı devam eder ve evrensel olarak benzerlikler göstererek ortak bilinç dışında yer almaktadır. Bireylerin yaptığı ise hangi evrende olursa olsun kolektif bilinç dışındaki psişik davranış formlarının potansiyelini harekete geçirir. Persona, gölge ve değinmediğimiz diğer arketipler de kolektif bilinç dışından beslenirler.

Sonuç olarak; internet dünyasında yerleşik bir hâl alan bireylerin global ağ ile olan etkileşiminin artması bizleri kolektif insana doğru ödün verici bir dönüşe götürüyor.

\*\*\*

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler alanında çalışma yürüten her bireyin yararlanmasına veya katkı sunmasına açık akademik bir web sitedir. Hakkında detaylı bilgi almak için [sosyalbilimler.org/hakkinda](http://sosyalbilimler.org/hakkinda) sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube’da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*’i takip edebilirsiniz.

[sosyalbilimler.org/abonelik](http://sosyalbilimler.org/abonelik) sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde [sosyalbilimler.org](http://sosyalbilimler.org)’da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.